



Dzieci mają głos w sprawach szkoły

Samorządność uczniowska w klasach 1-3

SPIIS TREŚCI

Wstęp	3
Samorząd uczniowski to wszyscy uczniowie szkoły – podstawy prawne szkolnej samorządności dzieci	4
Jak włączyć dzieci w proces tworzenia regulaminu SU?	6
Wyrażanie opinii i wniosków we wszystkich sprawach szkoły, czyli w jakich?	10
W jaki sposób zorganizować proces wyrażania opinii i formułowania wniosków dla uczniów klas 1-3?	12
Jak włączyć dzieci w wybory?	16
Oddolne inicjatywy samorządów klasowych we współpracy z rodzicami	18

Niniejsza publikacja skierowana jest do opiekunek i opiekunów samorządu uczniowskiego w klasach 1-3 i dyrektorów, którym leży na sercu zarządzanie szkołą z uwzględnieniem głosu i opinii dzieci. Treści w niej zawarte są wynikiem wieloletnich doświadczeń wspierania samorządności uczniowskiej przez zespół Fundacji Civis Polonus oraz warszawskich nauczycielek, które wzięły udział w warsztatach dotyczących rozwijania samorządności uczniowskiej w najmłodszych klasach.

Naszą intencją jest zdecydowane przeciwstawienie się powiedzeniu „dzieci i ryby głosu nie mają” i dostarczenie konkretnych pomysłów, w jaki sposób wzmocnić głos dzieci we współtworzeniu przyjaznych szkół.

Samorządność uczniowską traktujemy jako jeden z najważniejszych sposobów rozwijania kompetencji społecznych i obywatelskich oraz dostrzegamy w niej fundament wychowania dzieci do funkcjonowania w demokratycznym społeczeństwie. Jesteśmy przekonani, że nie ma powodu, żeby zwlekać i rozpoczynać samorządność uczniowską dopiero w czwartej klasie, jak to się dzieje w praktyce w wielu szkołach. Przeciwnie, uważamy, że moment, w którym dzieci debiutują w roli uczniów i uczennic, poznają, czym jest instytucja szkoły, jest doskonałą okazją, żeby przyzwyczajając dzieci, że elementem roli ucznia (obok nauki, zabawy z rówieśnikami) jest właśnie bycie „aktywnym obywatelem” szkoły, gotowym do zabierania głosu w szkolnych sprawach, głosującym, realizującym oddolne inicjatywy.

Prawo oświatowe wyraźnie mówi, że samorząd uczniowski tworzą wszyscy uczniowie szkoły, nie stanowiąc żadnych wyjątków w stosunku do dzieci z klas 1-3. Zapisy ustawy dotyczące regulaminu SU czy też podstawowych uprawnień SU, jakimi są wyrażanie opinii oraz zgłaszanie wniosków we wszystkich sprawach szkoły, obejmują także dzieci. Zatem zadaniem nauczycieli - opiekunów SU jest sprawienie, żeby dzieci uczestniczyły w samorządowych działaniach zgodnie ze swoimi możliwościami.

W publikacji koncentrujemy się na tym, jakie działania samorządu uczniowskiego w klasach 1-3 warto podejmować, żeby zrealizować zapisy Prawa oświatowego. Pokazujemy, jakie działania są kluczowe do tego, żeby dzieci rzeczywiście doświadczały samorządności, współtworząc szkolne reguły, zabierając głos w szkolnych sprawach oraz podejmując oddolne inicjatywy na rzecz urozmaicenia szkolnej codzienności.

Życzymy Państwu wiele satysfakcji z ważnych rozmów z dziećmi oraz z towarzyszenia im w projektowaniu i realizowaniu działań, których dzieci są autorami. Zależy nam także na tym, by nauczyciele i nauczycielki rozwijający samorządność uczniowską pamiętali, że ich praca to wychowywanie dzieci do roli aktywnych obywateli demokratycznego państwa. A tego wszyscy bardzo potrzebujemy!

Samorząd uczniowski to wszyscy uczniowie szkoły – podstawy prawne szkolnej samorządności dzieci

Rozpoczynając swoją pracę, każdy opiekun samorządu uczniowskiego powinien zapoznać się z opisem samorządu uczniowskiego, który znajduje się w ustawie Prawo oświatowe – najważniejszym akcie prawnym określającym zasady edukacji w Polsce. Istotne jest bowiem, by w swojej codziennej pracy opiekun działał zgodnie z prawem – to znaczy wspierał działania, które są obligatoryjne dla samorządu uczniowskiego w świetle ustawy oraz by działania wykraczające poza te przewidziane w ustawie nie były z nią sprzeczne. Ustawę warto zatem potraktować jako podstawowe wytyczne określające zadania samorządu uczniowskiego, a co za tym idzie także nauczycieli, dyrekcji, a przede wszystkim opiekuna samorządu uczniowskiego. To dorośli pracownicy szkoły odpowiadają za stworzenie warunków do praktykowania samorządności uczniowskiej.

W polskim prawie oświatowym samorządność uczniowska definiowana jest jako uprawnienie każdej uczennicy i każdego ucznia, niezależnie od wieku czy poziomu edukacyjnego. Dlatego nie ma żadnego powodu ani prawnego uzasadnienia dla wyłączenia uczniów klas 1-3 z aktywności samorządowych.

Jak widać z poniższych zapisów Prawa oświatowego uczennice i uczniowie najmłodszych klas powinni być uwzględniani w działaniach samorządu. Najważniejszy paragraf dotyczący samorządności zapisany jest właśnie w ustawie Prawo oświatowe i brzmi następująco:



Art. 85.

- 1 W szkole i placówce działa samorząd uczniowski, zwany dalej „samorządem”.
- 2 Samorząd tworzą wszyscy uczniowie szkoły lub placówki.
- 3 Zasady wybierania i działania organów samorządu określa regulamin uchwalany przez ogół uczniów w głosowaniu równym, tajnym i powszechnym. Organy samorządu są jedynymi reprezentantami ogółu uczniów.
- 4 Regulamin samorządu nie może być sprzeczny ze statutem szkoły lub placówki.
- 5 Samorząd może przedstawiać radzie szkoły lub placówki, radzie pedagogicznej oraz dyrektorowi wnioski i opinie we wszystkich sprawach szkoły lub placówki, w szczególności dotyczących realizacji podstawowych praw uczniów, takich jak:
 - 1 prawo do zapoznawania się z programem nauczania, z jego treścią, celem i stawianymi wymaganiami;
 - 2 prawo do jawnej i umotywowanej oceny postępów w nauce i zachowaniu;
 - 3 prawo do organizacji życia szkolnego, umożliwiające zachowanie właściwych proporcji między wysiłkiem szkolnym a możliwością rozwijania i zaspokajania własnych zainteresowań;
 - 4 prawo redagowania i wydawania gazety szkolnej;
 - 5 prawo organizowania działalności kulturalnej, oświatowej, sportowej oraz rozrywkowej zgodnie z własnymi potrzebami i możliwościami organizacyjnymi w porozumieniu z dyrektorem;
 - 6 prawo wyboru nauczyciela pełniącego rolę opiekuna samorządu.

Co w praktyce wynika z tego zapisu dla opiekunów samorządu uczniowskiego i dzieci z klas 1-3?



Konieczne jest powszechne głosowanie nad regulamin SU – powszechne, zatem należy znaleźć adekwatne sposoby na to, żeby dzieci z klas 1-3 świadomie współuczestniczyły w tworzeniu reguł.



Najważniejszym zadaniem samorządu uczniowskiego jest wyrażanie opinii i wniosków we wszystkich sprawach szkoły! Zatem rolą opiekuna i jego zadaniem jest tak zorganizować samorządność uczniowską, by faktycznie to umożliwić także dzieciom!

W dalszej części publikacji skupimy się na tym, w jaki sposób opiekun/opiekunka samorządu uczniowskiego może w praktyce wypełniać zapisy ustawy.

Jak włączyć dzieci w proces tworzenia regulaminu SU?

Regulamin samorządu uczniowskiego to bardzo ważny dokument, który określa zasady działania organów SU. To uczniowie i uczennice mają prawo wyobrazić sobie właściwie dowolny sposób zorganizowania swojej reprezentacji czy szerzej sposób działania samorządu uczniowskiego w ich szkole. Zapisy prawne nie dają bowiem żadnych wskazówek, jak samorząd uczniowski powinien być zorganizowany i jak ma działać. To każda społeczność szkolna może tę organizację zaprojektować zgodnie ze swoją inicjatywą, pomysłami i potrzebami.

Co ważne, regulamin powinien być przyjęty przez ogół uczniów w powszechnym głosowaniu – zatem wyraźnie widać, że uczniowie i uczennice klas 1-3 (także ci, którzy jeszcze nie potrafią pisać czy czytać) mają prawo do współdecydowania o kształcie samorządności uczniowskiej w ich szkole.

Ustawa mówi, że zasady wybierania i działania organów samorządu (zarządu, rady albo innych wymyślonych kreatywnie przez uczniów i uczennice) określa ogół uczniów. Oznacza to, że co roku należy przeprowadzić procedurę uchwalania regulaminu, gdyż co roku ten ogół się zmienia (dochodzą nowe roczniki, starsze opuszczają szkołę).

Zasady te mają być uchwalone w drodze głosowania, a nie za pomocą jakiegokolwiek innej procedury! Głosowanie to jest również dokładnie określone poprzez przymiotniki jako:

- 01** | równe (jeden uczeń dysponuje możliwością oddania jednego głosu),
- 02** | tajne – nie przez podnoszenie rąk w klasie,
- 03** | powszechne – każdy uczeń ma prawo wziąć w nim udział i zyskuje ku temu możliwość. Warto zauważyć, że punkt ten odnosi się do wszystkich poziomów szkół i każdego wieku.

Warto na proces uchwalania regulaminu SU patrzeć nie jak na męczącą procedurę formalną, ale przeciwnie – jak na ważny proces, dzięki któremu dzieci poczują się współgospodarzami szkoły. Przecież, zgodnie z ustawą, regulamin powinien być autorstwa dzieci i młodzieży, a nie stanowić efekt namysłu czy pracy dorosłych. Regulamin określa przecież sferę samorządności uczniów – ich samodzielnego głosu w sprawach szkolnych – i to oni powinni sami zdecydować, jak swoją samorządność zorganizować. Zatem wykorzystajmy ustawowy nakaz uchwalania regulaminu przez ogół uczniów jako okazję do włączenia dzieci z klas 1-3 do aktywności na rzecz szkoły i nauki tworzenia reguł.

Poniżej opisujemy, w jaki sposób włączyć uczniów i uczennice klas 1-3 w proces uchwalania regulaminu samorządu uczniowskiego. Regulamin ten powinien zostać przyjęty w każdej szkole zgodnie z opisanymi wyżej wymogami. I tak, jak uczniowie nie uczą się samodzielnie liczyć, tylko to nauczyciel organizuje im sytuacje, warunki do tego uczenia się, identycznie jest w tym przypadku. To znaczy, że nauczyciele, dyrekcja muszą stworzyć taką sytuację edukacyjną, w której możliwe będzie uchwalenie regulaminu zgodnie z prawem, czyli respektując ustawowe wymogi.

Krok 1: Najpierw nauczyciele!

Grono pedagogiczne powinno rozumieć edukacyjną wagę uchwalania regulaminu. Jest to bowiem okazja, by każdy z uczniów doświadczył uczestniczenia w procesie podejmowania decyzji dotyczącej pewnej wspólnoty, tu wspólnoty uczniów. Jest to zatem jedna z niewielu okazji, jakie mamy na terenie szkoły, gdy każdy uczeń ćwiczy się w samorządzeniu. Zauważmy, że uczestniczenie w uchwalaniu regulaminu wprost przyczynia się do rozwijania jednej z kluczowych kompetencji obywatelskich wymienionych

w zaleceniu Parlamentu Europejskiego, jaką jest „uczestnictwo w procesach podejmowania decyzji na wszystkich poziomach, od lokalnego, poprzez krajowy, po europejski, szczególnie w drodze głosowania”. Trudno sobie wyobrazić wiele innych sytuacji edukacyjnych, w których właśnie ta umiejętność jest doskonała.

Aby zapewnić edukacyjny walor procesu uchwalania regulaminu, należy sprawić, żeby każdy uczeń mógł uczestniczyć w refleksji na temat zapisów, jakie się znajdują w regulaminie. Jest to o tyle ważne, że jest to przecież regulamin dotyczący organów samorządu, który stanowią wszyscy uczniowie, należy zatem zapewnić każdemu uczniowi możliwość uczestniczenia w nadawaniu mu kształtu. Nie ma sensu narzucać go dzieciom, gdyż takie działanie nie uczy samorządności, tylko uległości i bezrefleksyjnego głosowania. A przecież samorząd uczniowski na terenie szkoły ma właśnie uczyć samorządności.

Krok 2: Namysł we wszystkich klasach, także 1-3

Proponujemy, by na początku roku szkolnego każda klasa na godzinie wychowawczej przemyślała, w jaki sposób mają działać organy samorządu uczniowskiego w szkole.

W tym celu w czasie lekcji uczniowie muszą zrozumieć, czym jest ten samorząd (definicja pojęcia) i jakie ma uprawnienia (nadane przez ustawę).

Następnie można zadać pytania:

? | W jaki sposób chcecie wyrażać swoje opinie o tym, jak działa szkoła?

? | W jaki sposób chcecie zgłaszać swoje pomysły na to, co dzieje się w szkole?

? | Czy będą wam potrzebni reprezentanci, pośrednicy?

Warto przygotować w zespole nauczycieli edukacji wczesnoszkolnej scenariusz takiej lekcji wychowawczej, tak by zapewnić wszystkim uczniom podobną jakość i poziom dyskusji o treściach regulaminu. Jeśli wszyscy będą dyskutować o regulaminie SU, to uczniowie otrzymują także jasny przekaz ze strony szkoły: samorząd uczniowski jest ważny.

Krok 3: Namysł we wszystkich klasach, także 1-3

Proponujemy, by zaprosić dzieci do dalszej pracy nad konkretnymi zapisami regulaminu. Zaproszenie chętnych zapewnia otwartość tego procesu, co jest ważnym edukacyjnym przekazem – prawo w państwie demokratycznym tworzone jest na podstawie przejrzystych procedur, w których mogą uczestniczyć obywatele. Na kilkugodzinnych warsztatach

prowadzonych przez jednego lub dwóch nauczycieli można wypracować projekt regulaminu. Na tym etapie włączenie uczniów klas 1-3 może być trudne – opracowaniem regulaminu będą się zajmować starsi uczniowie. Warto jednak zaprosić przedstawicieli klas 1-3 na spotkanie grupy roboczej i wysłuchać ich potrzeb.

Krok 4: Przedstawienie projektu regulaminu

Zanim uczniowie będą głosować nad przyjęciem regulaminu, powinni móc się z nim zapoznać. Znowu można uczynić temat regulaminu przedmiotem godziny wychowawczej. Warto to zrobić, gdyż dzięki temu dzieci uczą się świadomego podejmowania ważnych decyzji. Zanim oddadzą głos w powszechnym głosowaniu, będą wiedziały, o czym decydują. To niezwykle ważna lekcja dla przyszłych obywateli! Jeśli z niej zrezygnujemy i dzieci będą głosowały automatycznie, nie znając treści regulaminu, również je czegoś uczymy: bycia nieświadomymi obywatelami.

Warto dla klas 1-3 przygotować obrazkową wersję projektu regulaminu i omówić ten schemat, tłumacząc uczniom, jak może działać ich samorząd (patrz inspiracja, czyli obrazkowa wersja regulaminu SU).

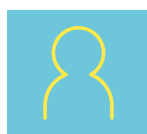
Obrazkowa wersja regulaminu [DO POBRANIA](#).

Krok 5: Głosowanie nad spisany projektem

Uczniowie wypowiadają się za przyjęciem lub odrzuceniem projektu regulaminu w równym, tajnym i powszechnym głosowaniu. Dopiero po przyjęciu tego regulaminu organizowane są wybory do organów samorządowych.

Po zapoznaniu się z obrazową wersją regulaminu, dzieci z klas 1-3 rozumieją, co będzie przedmiotem głosowania. Ich udział w głosowaniu może odbywać się na zwykłych kartach wyborczych. Można poinformować uczniów, że decyzja za przyjęciem regulaminu to postawienie krzyżyka na zielonym polu, a przeciw na czerwonym. Wtedy, mimo braku umiejętności czytania i pisania, uczniowie wezmą udział w ważnym procesie demokratycznym na terenie szkoły.

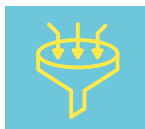
Dzięki regulaminowi uchwalonemu sumiennie i w angażujący sposób dzieci:



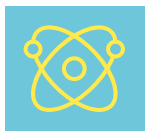
doświadczają podmiotowego traktowania za sprawą włączenia wszystkich uczniów w proces namysłu nad regulaminem;



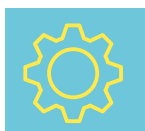
zdobywają umiejętność udziału w procesie podejmowania decyzji;



ćwiczą świadome podejmowanie decyzji o tym, w jaki sposób głosować;



dowiadują się, w jaki sposób tworzone jest prawo i reguły;



zyskują wiarę, że samorząd w ich szkole jest faktycznie oparty na regułach stworzonych przez uczniów, co buduje autorytet tej instytucji.

Wyrażanie opinii i wniosków we wszystkich sprawach szkoły, czyli w jakich?

Ustawa Prawo oświatowe mówi że „samorząd może przedstawiać radzie szkoły lub placówki, radzie pedagogicznej oraz dyrektorowi wnioski i opinie we wszystkich sprawach szkoły lub placówki (...)”. A ponieważ samorząd to wszyscy uczniowie szkoły, zatem możliwość wyrażania opinii i wniosków mają także dzieci z klas 1-3. Poniżej zastanowimy się, w jaki sprawach warto zapraszać dzieci do wyrażania swoich opinii oraz w jaki sposób zorganizować ten proces.

W jaki sprawach szkolnych warto słuchać opinii dzieci?

Istotą zapisów Prawa oświatowego jest umożliwienie dzieciom przekazywania opinii o działaniu szkoły oraz wniosków dotyczących wprowadzenia pewnych zmian w jej funkcjonowaniu. Można domyślać się, że stoi za tym przekonanie, że szkoły będą lepiej działały, jeśli potrzeby dzieci zostaną przez nie wyrażone oraz zostaną one wysłuchane przez osoby, które zarządzają szkołą.

Podczas warsztatu zorganizowanego w ramach projektu „Samorząd uczniowski to wszyscy uczniowie” wraz z nauczycielkami – opiekunkami „małych” samorządów uczniowskich stworzyliśmy listę spraw, na które dzieci w szkole powinny mieć wpływ.

ORGANIZACJA PRACY SZKOŁY, czyli głos dzieci w sprawie urządzenia codziennych szkolnych spraw

Warto pytać dzieci o różne praktyczne, organizacyjne kwestie związane z działaniem szkoły, tak by budować w nich odpowiedzialność za sposób funkcjonowania placówki. Przykładowe zagadnienia:

- ↗ forma i repertuar artystyczny na rozpoczęcie roku szkolnego;
- ↗ pomoc w planowaniu ślubowania i uroczystości z nim związanych;
- ↗ dekoracje korytarzy itp.;
- ↗ pomysły na organizację różnorodnych uroczystości szkolnych (np.: Dzień Babci, Dzień Dziecka, pierwszy dzień wiosny);
- ↗ posiłki wydawane na stołówce;
- ↗ zaopatrzenie sklepiku szkolnego;
- ↗ sposób spędzania przerw;
- ↗ sposób spędzania przerw na świeżym powietrzu;
- ↗ wyposażenie i zakup nowych zabawek do świetlicy;
- ↗ zabawy w świetlicy;
- ↗ wybór akcji społecznych i charytatywnych, w które włączają się klasy 1-3;
- ↗ wybór miejsca wycieczki szkolnej;
- ↗ wybór miejsca zielonej szkoły;
- ↗ regulamin szatni;
- ↗ regulamin użytkowania boiska/sali;
- ↗ festyny, imprezy szkolne;
- ↗ wybór opiekuna SU.

DYDAKTYKA, czyli dzieci wyrażają opinie dotyczące sposobów i treści nauczania

W klasach 1-3 podstawa programowa w dużym stopniu dotyczy zdobywania kompetencji pisania i czytania, podstawowych operacji matematycznych. Przy tym jest w mniejszym stopniu precyzyjna, jeśli chodzi o tematy, jakie są poruszane na lekcjach. Można sobie zatem wyobrazić, że nauczyciel pyta dzieci o to, na jakie tematy chcą pisać albo o jakich zagadnieniach chcą czytać. Wtedy „opiniowanie” jest często stosowanym elementem prowadzenia lekcji.

Inne przykłady kwestii, na które mogą mieć wpływ dzieci:

- ↗ dni tematyczne;
- ↗ prowadzenie lekcji przez uczniów;
- ↗ wybór tematu lekcji;
- ↗ forma pracy domowej;

- ↗ tematyka pracy domowej;
- ↗ tematyka czytanek;
- ↗ wybór miejsca uczenia się poza szkołą (park, kino itp.);
- ↗ zapraszanie rodziców jako ekspertów na lekcje;
- ↗ organizowanie pozalekcyjnych przedsięwzięć edukacyjnych;
- ↗ wizyty w pracy u rodziców.

PRZESTRZEŃ SZKOŁY I WOKÓŁ SZKOŁY, czyli uczniowie i uczennice wyrażają opinie o urządzeniu przestrzeni wspólnej

Bardzo ważne jest, by dzieci miały wpływ na to, jak wygląda ich szkoła. Jeśli wygląd szkoły oraz terenu wokół niej będzie odpowiadał zainteresowaniom, estetyce i potrzebom dzieci, zyskują one poczucie, że szkoła jest także ich miejscem, a nie tylko przestrzenią dorosłych, w której mają się odnaleźć. Dzieci mogą zabierać głos m.in. w takich sprawach jak:

- ↗ wspólna przestrzeń do relaksu;
- ↗ strefa informacyjna (np. tablica);
- ↗ sprzęt terenowy (np. huśtawki);
- ↗ klimat terenu szkoły (wioska indiańska, kraina zielona);
- ↗ kąciki tematyczne organizowane w klasach (gier, czytelniczy);
- ↗ wygląd stołówki;
- ↗ zieleń, jaka sadzona jest wokół szkoły.

To jest oczywiście lista otwarta, gdyż ustawodawca wyraźnie mówi, że opinie i wnioski mogą być zgłaszane we WSZYSTYCH sprawach szkoły. Wyrażanie opinii i przedstawianie wniosków co do zasady nie oznacza przekazania władzy w ręce dzieci. To raczej sytuacja zbliżona do procesów konsultacyjnych. Czyli dyrekcja szkoły albo nauczyciel zbierają opinie/konsultują z uczniami sposób załatwienia ważnych szkolnych spraw.

W jaki sposób zorganizować proces wyrażania opinii i formułowania wniosków dla uczniów klas 1-3?

Zgodnie z przepisami prawa samorząd może wyrażać wnioski i opinie, co oznacza, że zwłaszcza w przypadku dzieci z klas 1-3 to na nas – dorosłych spoczywa odpowiedzialność za tworzenie okazji do zabierania głosu przez uczniów i uczennice. Szczególnie dzieci rozpoczynające swoje szkolne kariery i dopiero poznające instytucję szkoły wymagają wsparcia w wyrażaniu opinii i formułowaniu wniosków. Dlatego też, by wypełnić zapisy ustawy,

ważne jest, by nauczyciele, dyrekcja i opiekun samorządu uczniowskiego intencjonalnie wpisali w program działania SU metody pracy pozwalające właśnie na wyrażanie przez dzieci opinii na temat spraw szkolnych. Poniżej kilka prostych propozycji, które z powodzeniem wdrażane są w wielu szkołach.

Zbieranie wniosków i opinii w każdej klasie

Samorząd uczniowski to wszyscy uczniowie szkoły, ale bardzo często w praktyce to garstka najbardziej zaangażowanych/wybranych reprezentantów jest wskazywana jako SU. Ważne jest, by każde dziecko poczuło się częścią samorządu uczniowskiego i zyskało przekonanie, że jego głos jest ważny i słyszalny.

W każdej klasie wychowawca lub przedstawiciele samorządu uczniowskiego przeprowadzają lekcję, której celem jest wydobycie opinii i sformułowanie wniosków uczniów na temat działania szkoły (czyli uczniowie realizują podstawowe uprawnienia samorządu uczniowskiego zapisane w Prawie oświatowym).

Oto prosty sposób:

Podzielcie uczniów na 4-osobowe grupy (można wymieszać uczniów poprzez odliczenie np. do 5, jeśli jest około 20 osób). Zaprosicie uczniów, by wygodnie siedli w tych nowo sformowanych grupach przy wybranych stołkach.



Poproście uczniów, by porozmawiali i poszukali odpowiedzi na pytanie „Co się Wam podoba w naszej szkole?”. Dajcie dzieciom 10 minut na rozmowę i poproście ich, żeby zapamiętali (gdy już potrafią pisać, to zapisali, albo narysowali) jak największą liczbę kwestii. Następnie poproście przedstawicieli grup, żeby opowiedzieli o tym, co im się podoba w szkole!



Rozdajcie każdej grupie kolejną kartkę A5 i poproście uczniów, by wymienili i zapisali odpowiedzi na pytanie „Co chcielibyście ulepszyć w naszej szkole?” (warto pytanie zapisać na tablicy). Dajcie uczniom 10 minut i poproście ich, żeby zapamiętali (gdy już potrafią pisać, to zapisali, albo narysowali) jak największą liczbę kwestii. Następnie poproście przedstawicieli grup, żeby opowiedzieli, co chcieliby ulepszyć w szkole!

Wnioski narysowane lub spisane przez uczniów lub nauczyciela warto przekazać reprezentacji samorządu uczniowskiego albo omówić na spotkaniu z dyrekcją. Jest to sposób na stworzenie listy ważnych dla dzieci spraw do załatwienia.

Powyższy pomysł na prostą diagnozę w klasach jest próbą odpowiedzi na powszechną bolączkę. Taką mianowicie, że działania samorządu uczniowskiego nie są uzgadniane z uczniami i nie odpowiadają na potrzeby uczniów. W efekcie mamy do czynienia z „alienacją” reprezentacji SU od reszty uczniów. To daje większości uczniów i uczennic przykre poczucie, że reprezentacji SU nie działa w ich imieniu. A ten prosty pomysł włącza WSZYSTKICH do refleksji i zachęca do zgłaszania opinii we wszystkich sprawach szkoły.

Regularne spotkania z dyrekcją

Prowadzenie systematycznego dialogu dyrekcji z reprezentacją samorządu uczniowskiego ma na celu budowanie wzajemnego zrozumienia oraz budowanie platformy współpracy i wymiany opinii.

Polecamy prowadzenie dialogu między dyrekcją szkoły a uczniami w postaci regularnych spotkań reprezentacji SU z władzami szkoły, także „małego” samorządu. Ważne, aby te spotkania miały systematyczny charakter najlepiej raz w miesiącu. Regularność tych spotkań buduje bowiem w uczniach przekonanie, że samorząd uczniowski w szkole jest poważnie traktowany przez dyrektora, a opinie dzieci na temat szkoły są wysłuchiwane i brane pod uwagę. Warto też docenić praktyczny wymiar tych spotkań. Dzięki nim zarówno uczniowie, jak i dyrekcja mają przestrzeń do spokojnej rozmowy, wymiany myśli i pomysłów na temat rozwoju szkoły, ale również mogą być one okazją do rozwiązywania pojawiających się problemów.

O czym szczególnie warto pamiętać, żeby spotkania były owocne zarówno dla dyrekcji, jak i dzieci?



Obie strony przygotowują się do rozmowy – warto, żeby dyrektor wcześniej wiedział, z jakimi sprawami mogą przyjść dzieci. Dla dzieci ważne jest, żeby zorganizować krótkie spotkanie przygotowawcze, na którym stworzą listę spraw do omówienia (w formie pisemnej albo rysunkowej) i podzielą się, kto o czym będzie mówił.



Dyrektor spokojnie wysłuchuje wypowiedzi dzieci, pogłębia, zadaje pytania, a następnie odnosi się do poruszanych kwestii, przedstawiając swój punkt widzenia.



Jeśli jakieś kwestie czy problemy mają być rozwiązane, obie strony wspólnie ustalają dalszy plan działania.



Po ustaleniu konkretów, cele i plany spisywane są na papierze, a ustalenia upubliczniane na tablicy SU, zarówno w formie pisemnej jak i rysunkowej.

Szkolna agora

Tak zwane apele są stałym elementem codzienności większości szkół. Proponujemy, żeby tę formę spotkania całej wspólnoty klas 1-3 także wykorzystywać do wzmacniania samorządności dzieci. Warto, żeby apele były okazją do przedstawiania przez dyrekcję i nauczycieli różnego rodzaju spraw ogólnoszkolnych, planów, informacji o działaniu szkoły oraz zachęcały uczniów i uczennice do zadawania pytań, komentowania, zgłaszania swoich postulatów.

Spacer konsultacyjny/badawczy

To metoda szczególnie przydatna do zbierania opinii i wniosków dzieci na temat przestrzeni szkoły i terenu wokół budynku. Warto z niej skorzystać, chcąc zrozumieć, w jaki sposób postrzegają dany obszar uczniowie i uczennice. Spacery są także doskonałym sposobem na rozbudzenie wyobraźni w zakresie możliwych do wprowadzenia zmian na danym terenie, na zebranie pomysłów na nowe rozwiązania (np. nowe lokalizacje ławek, estetyka korytarzy i klas, nowe nasadzenia w szkolnym ogrodzie). Spacer badawczy jest techniką pozwalającą dość łatwo zaangażować uczestników i umożliwiającą interakcje z nimi w przyjaznej atmosferze.

Referendum

Polecamy tę metodę do zbierania opinii uczniów i uczennic na temat tego, jak rozstrzygnąć daną sprawę. Szczególnie zachęcamy do intencjonalnego znajdowania tematów i decyzji, które dzieci mogą podejmować w referendum, tak by wzmacniać ich poczucie, że ich głos ma znaczenie i wpływa na sposób działania szkoły. W klasach 1-3 referendum może dotyczyć np.: motywu przewodniego balu karnawałowego. Można zaproponować trzy tematy i dzieci zakreślą na karcie do głosowania obrazek odpowiadający wybranemu przez siebie tematowi.



Jak włączyć dzieci w wybory?

Jeśli w szkole organizowane są ogólnoszkolne wybory reprezentacji samorządu uczniowskiego (zarządu, prezydenta, rady itp.), to warto także zadbać o udział dzieci z klas 1-3.

Możemy sobie wyobrazić, że reprezentacja samorządu ma „dwie izby” – klas 1-3 i 4-8. W tym przypadku dzieci wybierają swoich przedstawicieli w głosowaniu albo wybierają przedstawicieli klas i to oni stanowią dziecięcą „izbę”.

Można także uznać, że w klasach 1-3 nie organizujemy oddzielnej reprezentacji, ale dajemy jednak dzieciom prawo wybierania swoich reprezentantów spośród uczniów i uczennic klas 4-8. Zatem dzieci otrzymują tylko czynne prawo wyborcze. Wtedy starsi uczniowie starają się o głosy dzieci, a następnie, już po wyborach, planują dyżury dla uczniów i uczennic klas 1-3, na których zbierają ważne sprawy dzieci, którymi reprezentacja powinna się zająć. To zdecydowanie prostsze rozwiązanie, które daje efekt niewyłączania dzieci z wyboru przedstawicieli i jednocześnie stanowi przygotowanie, zapoznaje z procedurami wyborczymi i rolą głosującego obywatela czy obywatelki. Zanim dzieci wezmą udział w wyborach, warto pomóc im zrozumieć, co to znaczy dobry kandydat lub reprezentant. Dzięki temu będą stawali się świadomymi wyborcami.

Lekcje wychowawcze na temat tego, co to znaczy dobry reprezentant?



Cel: określenie cech, umiejętności osoby działającej w imieniu dzieci w SU.



Pomoce: duże arkusze szarego papieru, kredki, pisaki.

Podziel dzieci na 2-3 osobowe zespoły. Ich zadaniem jest narysowanie sylwetki „kandydata” w naturalnych rozmiarach (odrysowując sylwetkę kolegi lub jego cień) i opisanie lub narysowanie ilustracji ważnych ich zdaniem cech.

Poproś, żeby dzieci podyktowały swoje propozycje (cechy) i zapisz je na dużej kartce papieru, tworząc słownik „obywatelski”. W rozmowie pomogą dodatkowe pytania, np.:



czy będziecie ciekawi, o czym wasz kandydat będzie rozmawiał na spotkaniach SU? Jakie umiejętności pomogą mu w przedstawieniu wam tematu spotkań?;



czy będziecie chcieli, żeby zaprezentował wasze stanowisko w jakiejś sprawie? Co powinien umieć i wiedzieć, żeby dobrze to zrobić?;



czym może zajmować się wasz kandydat?;



co szczególnego może wyróżniać waszego kandydata?.

To bardzo ważny etap przygotowawczy. Pozwoli na określenie wyobrażeń dzieci, uporządkowanie wiedzy o zadaniach i roli „samorządowca”, na urealnienie oczekiwań, powiązanie oczekiwań dzieci z możliwościami działania w samorządzie.

Debata kandydatów

Debaty kandydatów do reprezentacji SU są bardzo częstym elementem kampanii. W kontekście włączenia dzieci do samorządności uczniowskiej warto specjalną debatę zorganizować także dla klas 1-3. Powinna być ona krótka, kandydaci powinni przedstawić się, poinformować o swoich planach i motywacjach oraz dać czas na pytania i na zgłoszenie przez dzieci swoich propozycji. Takie wydarzenie może trwać jedną godzinę lekcyjną. Jego najważniejszym celem jest danie dzieciom poczucia, że są częścią społeczności szkolnej i ich głos się liczy.

Głosowanie

Udział uczniów i uczennic klas 1-3 w głosowaniu oznacza, że należy dostosować karty do głosowania do dzieci nieczytających, na przykład tworząc karty ze zdjęciami kandydatów i kandydatek. Dzieci poznały ich podczas debaty, kojarzą twarze. Jak dorośli wyborcy postawią krzyżyk w kratce przy wybranym zdjęciu kandydata lub kandydatki. Dzięki temu od małego oswajamy dzieci z procedurą wyborczą.

Po wyborach

Warto zorganizować apel lub spotkanie w każdej klasie, podczas którego wybrani reprezentanci pokażą się dzieciom i opowiedzą, w jaki sposób będą dostępni, jak się można z nimi kontaktować. Ważne także, by reprezentanci wyraźnie zachęcili dzieci do takiego kontaktu!

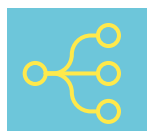
Oddolne inicjatywy samorządów klasowych we współpracy z rodzicami

Przyzwyczajanie, że dzieci mają głos w sprawach szkoły, oddolna aktywność uczniów jest mile widziana, a samorządność to ważny element funkcjonowania i kultury szkoły powinno dotyczyć nie tylko dzieci, które rozpoczynają naukę w szkole, ale także ich rodziców. Szczególnie, że wielu z nich może nie ma doświadczeń osobistej aktywności w ramach samorządu uczniowskiego.

Dlatego warto:



na zebraniach mówić o działaniach samorządowych – tych, co powyżej, tak by w rodzicach budować przekonanie, że w szkole rozwijane są także kompetencje społeczne i obywatelskie i że są one istotne;



włączać rodziców do wspólnych działań z dziećmi na rzecz szkoły.

Tu szczególnie polecamy tworzenie kalendarza samorządowych wydarzeń. Każda klasa spośród klas 1-3 ma za zadanie zrealizowanie dowolnego, oddolnego działania na rzecz społeczności szkolnej. Warto zaprosić rodziców i dzieci na wspólne spotkanie, w czasie którego pomysł na takie działanie zostanie wyłoniony. Następnie można podzielić się zadaniami i zrealizować go. Co ważne, nie chodzi tu o to, żeby te działania były spektakularne, drogie, czasochłonne. Przeciwnie - może to być małe działanie, takie jak pokaz filmu po lekcjach, spotkanie z ciekawym człowiekiem, poczęstunek itp. Warto także pamiętać, że rada rodziców dysponuje często jedynymi w skali szkoły „wolnymi” środkami finansowymi, które mogą zasilać działania dzieci.

W kontekście samorządności dzieci istotne jest, żeby pomysł wyszedł od nich i żeby dzieci rzeczywiście zaangażować w jego realizację. Wsparcie rodziców będzie tu pomocne ze względów organizacyjnych, ale także oni będą się mogli poczuć częścią społeczności szkolnej.

Wyobraźmy sobie, że każda klasa organizuje jedno wydarzenie, za które odpowiada wychowawca tej klasy. Dzięki takiemu podejściu, w którym każda klasa przyczynia się do uatrakcyjnienia wspólnego bycia w szkole, powstaje ciekawy kalendarz, za który nie jest odpowiedzialny jeden, główny opiekun samorządu uczniowskiego, a zadania związane z aktywizacją społeczności nie spadają tylko i wyłącznie na grupkę szkolnych aktywistów czy jakąś formę reprezentacji.



O projekcie

Publikacja została przygotowana w ramach projektu „Samorząd uczniowski to wszyscy uczniowie”, współfinansowanego przez Urząd m.st. Warszawy i adresowanego do uczniów, nauczycieli i opiekunów samorządów uczniowskich z warszawskich szkół podstawowych. Wzmacnia on samorządność uczniowską w stołecznych placówkach. W trakcie jego realizacji szczególnie akcentujemy włączanie w samorządność i uczenie samorządności uczniowskiej uczniów z klas 1-5, którzy dzisiaj w niektórych szkołach są pomijani w działaniach i bieżącym funkcjonowaniu SU, mimo że zgodnie z ustawą Prawo oświatowe samorząd uczniowski to właśnie wszyscy uczniowie danej szkoły.

O Fundacji

Fundacja Civis Polonus od 2006 roku wspiera samorządność uczniowską przez działania, które sprawiają, że uczniowie zyskują realny wpływ na sprawy szkoły: podejmują oddolne inicjatywy, uczestniczą w procesie podejmowania decyzji, diagnozują problemy oraz przyczyniają się do ich rozwiązania.

Pracę na rzecz SU wykonujemy poprzez:

- szkolenia nauczycieli: przeszkoliliśmy ponad 800 nauczycieli z całej Polski;
- wsparcie samorządów uczniowskich na terenie szkół. Nasze wsparcie zawiera 3 elementy: warsztaty z zakresu samorządności, realizację projektów wewnątrzszkolnych oraz konkursy dobrych praktyk;
- scenariusze lekcji i projektów edukacyjnych, zawierające metody rozwijające samodzielność i odpowiedzialność uczniowską;
- przewodniki dla opiekunów;
- Szkoła Współpracy: upowszechnianie naszego doświadczenia Fundacja Civis Polonus brała udział w ogólnopolskim projekcie MEN „Szkoła Współpracy. Uczniowie i rodzice kapitałem społecznym nowoczesnej szkoły”. Projekt był realizowany w partnerstwie z Fundacją Rozwoju Demokracji Lokalnej. Szkolenia i warsztaty dotyczące SU zaprojektowane przez Civis Polonus dotarły do ponad 1500 szkół i przedszkoli w całej Polsce.

Materiały i publikacje dotyczące samorządności uczniowskiej dostępne są na naszych stronach: www.civispolonus.org.pl, www.mlodziobywatele.pl



Projekt współfinansuje m.st. Warszawa

